

Klimat och rätt

Ett ofta återkommande ämne i Advokaten – särskilt i generalsekreterarens ledare – är rättsäkerhets- och rättsstatsfrågor. Det är viktigt att debatten kring dessa frågor hålls levande.

Ett utmärkande drag i mänsklighetens historia är konflikterna. Om man ställer sig frågan vad som är orsaken till dagens väpnade konflikter, blir svaret detsamma. Demokratin och rättsstaten saknas.

Men också stater som vid en kritisk analys kan sägas uppfylla de krav som ställs på en demokrati och en rättsstat kan falla ur ramen. Så till exempel har vi på senare tid bevittnat hur vissa sådana stater med hänvisning till "kriget mot terrorismen" till och med brutit mot FN-stadgan och reglerna om de grundläggande fri- och rättigheterna.

Övergreppen på det sistnämnda området har inte bara riktats mot misstänkta terrorister och "utlänningar". Med vad som närmast kan liknas vid skräckpropaganda har man också lyckats införa regler som i förlängningen utgör ett hot mot det fria och öppna samhälle som mänskligheten bör eftersträva.

Mot denna bakgrund är det viktigt att stå upp till försvar för folkrätten och de normer som utvecklats till skydd för de mänskliga rättigheterna. Här förtjänar särskilt att nämnas FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antogs av generalförsamlingen den 10 december 1948. När vi i år firar dess 60-årsjubileum har vi anledning att begrunda att den antogs mot bakgrund av erfarenheterna från två världskrig.

Betydelsen av denna förklaring, som numera får anses gälla med sedvanerättens imperativ, kan inte nog framhållas. Bland annat har den tjänat som inspirationskälla vid utformningen av gällande internationella konventioner om mänskliga rättigheter och som förebild för de regler om grundläggande fri- och rättigheter som numera finns i nästan alla nationella konstitutioner, i vart fall i länder som är demokratiskt styrda.

Den demokratiska rättsstaten är en nödvändig förutsättning för internationell fred och säkerhet. Vad det ytterst handlar om är att åstadkomma ett system som gör det möjligt för världens länder att utvecklas så att alla

människor kan få leva i fred och under värdiga former.

Det är därför naturligt att rättsstatsfrågor och frågor om mänskliga rättigheter efter det kalla krigets slut kommit upp på säkerhetsrådets dagordning. Man har kommit till insikt om att en förutsättning för att en av rådet sanktionerad fredsoperation skall få ett varaktigt resultat är att man vid sidan av den militära insatsen också bistår med att bygga upp en civil administration som kan ta vid när operationen avslutas.

På senare tid har också klimatet och miljöfrågorna kommit i förgrunden i diskussionen om internationell fred och säkerhet. Vid utformningen av de så kallade millenniemålen noterade man det nära sambandet mellan fattigdom, miljöförstöring och säkerhet.

Uppfattningen att klimatförändringarna orsakas av mänskliga aktiviteter är nu allmänt vedertagen. Det skall inte förnekas att kritiska röster höjs mot denna inställning, men för den som under några år följt debatten på området kom de slutsatser som FN:s klimatpanel IPCC presenterade förra året knappast som en överraskning.

Vad som här särskilt bör observeras är att det finns ett samband mellan klimatfrågorna och rättsstaten som kanske inte är alldeles uppenbart för alla.

Ett återkommande inslag i klimatkussionen är behovet av gemensamma standarder. Särskilt från företrädare för näringslivet hörs ofta att det behövs regler som alla har att rätta sig efter. Som exempel nämns koldioxiden. Om det inte finns ett globalt regelverk som klart anger normerna för tillåtna utsläpp, har företagen inte möjlighet att konkurrera på lika villkor.

När det gäller koldioxiden är parterna till FN:s konvention om klimatförändring (UNFCCC) inriktade på att få fram en reglering som kan ersätta Kyotoprotokollet, som tyvärr inte fick den effekt man hoppats på. I december förra året antog de en handlingsplan för detta arbete – the Bali Action Plan. Siktet är inställt på ett väl underbyggt förslag till nästa stora miljömöte som kom-

mer att äga rum i Köpenhamn i december 2009, då för övrigt Sverige är ordförande i EU.

I handlingsplanen ägnas mycket uppmärksamhet åt frågan hur man på olika sätt kan bistå utvecklingsländerna. Tanken är att bistånd skall lämnas bland annat genom överföring av teknologi och finansiella resurser. Samtidigt blir det nödvändigt att på det globala planet förhandla fram regler för att skydda miljön – regler som sedan måste införas och övervakas på det nationella planet.

Dessa två element i planen lär knappast få önskad effekt, om inte det finansiella biståndet kombineras med ett målmedvetet bistånd också på det rättsliga området.

I en artikel i International Bar News för några veckor sedan uppmärksammade jag medlemmarna i International Bar Association på denna koppling och anförde den som ett ytterligare skäl för att IBA skall fördjupa sitt engagemang för rättsstatsfrågorna.

Jag har också tagit upp saken i ett brev till statsministern. Regeringen är naturligtvis väl medveten om den glädjande nog har biståndspolitiken nu en klar inriktning på det rättsliga området. Men min förhoppning är att Sverige skall medverka till att sambandet mellan rättsstatsfrågorna och arbetet på miljöområdet diskuteras grundligt i första hand inom EU-kretsen så att ett gemensamt och kraftfullt agerande från EU-ländernas sida kan bidra till att det arbete som måste genomföras blir effektivt.

Det är också angeläget att Advokatsamfundets medlemmar, särskilt de som ägnar sig åt näringslivs- och miljöfrågor, noga följer utvecklingen på detta område, och att de är medvetna om sambandet mellan miljöfrågorna och behovet av ett fungerande rättssystem som vilar på demokratins grund.

När det gäller näringslivet kan de flesta företag bidra för att skydda miljön – inte bara med fokus på det tekniska området. Företagen har en unik möjlighet att påverka de länder där de är verksamma också på det

rättsliga området. Detta kan med fördel ske inom ramen för The Global Compact, initierad av FN:s tidigare generalsekreterare Kofi Annan, och näringslivets eget initiativ på området Corporate Social Responsibility.

Att förutsäga klimatförändringarnas effekter är inte lätt. Det sägs att vi under de närmaste hundra åren kommer att få erfara en betydande höjning av havsnivån. De allvarligaste yttringarna av en sådan nivåhöjning kommer att inträffa i låglänta och tätbefolkade länder. Samtidigt förväntas världens befolkning öka dramatiskt – enligt FN:s befolkningsenhet från nuvarande 6,7 miljarder till 9,2 miljarder omkring år 2050. Slår dessa förutsägelser in, blir konsekvenserna allvarliga.

Mot denna bakgrund kan man nog utan överdrift påstå att mänskligheten står inför sin största utmaning någonsin. Här fordras insatser på många områden. Men man måste ha klart för sig att beredskapen på det rättsliga området är av avgörande betydelse för att dessa insatser skall lyckas. Om vi inte står väl rustade också på det rättsliga området, är risken stor att nya och ytterst farliga konflikter blir följden.

Fotnot: En sammanfattning av slutsatserna från FN:s klimatpanel finns på <http://www.ipcc.ch/>

Hans Corells artikel "The right climate for the rule of law" finns att läsa under "Selected Material" på <http://www.havc.se>

HANS CORELL

Ambassadör,
tidigare undergeneralsekreterare
och rättschef i FN

FOTO: ESKINDER DEBEBE